UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

DAFTAR PUSTAKA

A. Arsip dan Terbitan Pemerintah

Algemeen Syndicaat van Suiker-fabrikanten Nederlandsch-Indie. Kampongbouew en Hygiene op Suikerfabrieken. 1935.

Arsip KIT Jatim. (349/040). ANRI.

Arsip KIT Jatim. (399/044). ANRI.

Avond Tuinfeest Fancy Fair Ten Bate van het Ziekenhuis te Modjowarno en Enkele Philanthropische Inrichtingen te Soerabaja. Soerabaia: Boekhandelen Drukkerij H. van Ingen Bussem, 1928.

Bleeker, P. 1845. *Fragmenten Eener Reis Over Java*.

Besluit Nederlandsch Indische over 1881.

Decentralisatie Verslag 1929. 1929.

De Opleiding van Inlandsche Oogheelkundigen. 1905.

Geneeskundig tijdschrift voor Nederlandsch-Indië. Batavia: G. Kolff & Co, 1935.

Geneeskundig Tijdschrift Nederlandsch Indische Deel L. Batavia: Javasche Boekhandel & Drukkerij, 1910.

Geneeskundig Tijdschrift Nederlandsch Indische Deel LI. Batavia: Javasche Boekhandel & Drukkerij, 1911.

Geneeskundig Tijdschrift Nederlandsch Indische Deel LXI. Batavia: Javasche & Drukkerij, 1921.

Geneeskundig Tijdschrift Nederlandsch Indische Deel LXV. Batavia: Javasche Boekhandel & Drukkerij, 1925.

Geneeskundig Tijdschrift Nederlandsch Indische Deel XLVII. Batavia: Javasche Boekhandel & Drukkerij, 1907.

Geneeskundig Tijdschrift Nederlandsch Indische Deel 80, Afl. 25 June, Batavia, G. Kolff & Co, 1940.

Het Aantal en Het Loon der Inlandsche Werkleden in Dienst van de Suikerfabrieken op Java, 1926.

Het Aantal en Het Loon der Inlandsche Werkleden in Dienst van de Suikerfabrieken op Java, 1928.

Het Zendingsziekenhuis Petronella, 1939.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Hydrick, J. L. 1937. *Intensive Rural Hygiene Work and Public Health Education of the Public Health Service of Netherlands India*. Batavia.

Holleman, J. E. 1933. *Decentralisatie Wetgeving Verzameling van voorschriften betreffende provincies, regentschappen, stadsgemeenten, gemeenten en andere bij ordonnantie ingestelde zelfstandige gebiedsdeelen in Nederlandsch-In*dië.

Indisch Verslag 1939. Batavia: Landsdukkerij, 1940.

Jaarverslag van het Zending Ziekenhuis te Modjowarno 1923. Batavia: Lansdukerrij, 1924.

Jaarverslag van het Zending Ziekenhuis te Modjowarno 1924. Batavia: Lansdukerrij, 1925.

Jaarverslag van het Zending Ziekenhuis te Modjowarno 1928. Batavia: Lansdukerrij, 1929.

Jaarverslag van het Zending Ziekenhuis te Modjowarno 1930. Batavia: Lansdukerrij, 1931.

Jaarverslag van het Zending Ziekenhuis te Modjowarno 1931-1932 en van de Wijverpleging Mardi Santosa te Soerabaja. Soerabaia: Durk Van G. C. T. Van Dorp & Co, 1932.

Jaarverslag van het Zending Ziekenhuis te Modjowarno 1934. Soerabaia: Druk Van G.C.T. Van Drop & Co, 1935.

Jaarverslag van het Zending Ziekenhuis te Modjowarno 1935. Soerabaia: Druk Van G.C.T. Van Drop & Co, 1936.

Jaarverslag Over Het Jaar 1936 van Het Zending-Ziekenhuis te Modjowarno. Soerabaia: Druk, H. Van Ingen, 1937.

Jevensbericht van Jell e Eeltjes Jellesma, Apostel van Java. 1872

Koloniaal Verslag Suiker Cultuur op Java over 1892. Biljage FFF, 1893.

Koloniaal Verslag Suiker Cultuur op Java over 1896. Biljage AAA, 1897.

Koloniaal Verslag Suiker Cultuur op Java over 1902. Biljage OO, 1903.

Koloniaal Verslag Suiker Cultuur op Java over 1906. Biljage QQ, 1907.

Koloniaal Verslag Suiker Cultuur op Java over 1916. Biljage FF, 1917.

Koloniaal Verslag van 1891 Nederlandsch Oost Indie OPGAVEN (Distrietsgewijs) van de oppervlakte, den in gebruik genomen grond enliet zielental van Java en Madura. 1892.

Lichtstralen op den Akker der Wereld. 1909.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Loghem, van J. J. 1920. *Geneeskundige en hygiënische voorziening op en om suikerfabrieken', Archief voor de suikerindustrie in Nederlandsch-Indië. Orgaan van het Algemeen Syndicaat van Suikerfabrikanten in Ned-Indië.*

Nota over de Bestrijding der Lepra in Nederlansch-Indie. Weltevreden: F.E. Smits, 1907.

Onderzoek naar de mindere welvaart der Indlandsche Bevolking op Java en Madoera Deel IV. 1912. Batavia: Drukkerij Papyrus.

Opgaven (Distrietsgewijs) van de oppervlakte, den in gebruik genomen grond en liet zielental van Java en Madura, 1891, 1892.

Ontwikkeling van Het kind Geneeskundig Onderwijs te Weltevreden 1851-1926. Batavia: G. Kolff & Co, 1926.

Rapport Commissie Tot Voorbereiding Eener Reorganisatie Burgelijken Geneeskundigen Dients. Batavia: Landsdrukkerij, 1908.

Referaten Medische Zendingsconferentie. S-Gravenhage: Boekencentrum N. V, 1943.

Sanatorium te Wonosalam Uitgaande Van Het Zending-Ziekenhuis te Modjowarno Verslag Over het Jaar 1936. Soerabaia: Druk, H Van Ingen, 1937.

Statistiek van de Residentie Soerabaja 1838-1841. ANRI.

Staatsblad van Nederlansdch Indie No. 533. 1910.

Staatsblad van Nederlandsch-Indie No. 299.1928.

Staatsblad van Nederlandsch-Indie No. 582. 1936.

Staatsblad van Nederlandsch-Indie No. 97. 1882.

The Rockefeller Foundation Annual Report. New York: The Rockefller Foundation, 1925.

Van Twist, A.J. Duymaer. 1911. *Verslag van het Zendinghospitaal te Modjowarno* 1910. Batavia: Lansdukerrij.

Verslag van de Suiker-Enquete Comissie 1921. 1921.

Verslag van den Economischen Toestand der Inlandsche Bevolking 1924 Deel II. Weltevreden: Landsdrukkerij, 1926.

Volkstelling 1930 Deel VIII Overzicht voor Nederlandsch-Indie. Census of 1930 in The Netherlands Indie, Summary of The Volumes I-VII. Batavia: Departement Van Economische Zaken Landrukkerij, 1936.

Voornaamste Voorschriften en Personalia betreffende de Decentralisatie en de Bestuurshervorming, alsmede de Grondwet en de Indische Staatsregeling. Weltevreden: Landsdrukkerij, 1928.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

B. Surat Kabar dan Majalah

Algemeen Handelsblad, Kerknieuws Zendings-Ziekenhuis Modjowano Veertig Jjaren van Stijgenden Bloei. 21 September, 1934.

Algemeen Handelsblad, Zending Ziekenhuis te Modjowarno. 27 October, 1925.

Bataviaasch Nieuwsblad, Benoemingen, enz. Civiel Departement. 9 March, 1915.

Bataviaasch Nieuwsblad, Handels-En Marktberichten, 5 February. 1898.

Bataviaasch Nieuwsblad, Koloniaal Verslag Van 1902. 22 November, 1902.

Algemeen Handelsblad, Oost Java Stoomtrammaatschappij. 6 June, 1902.

Bataviaasch Nieuwsblad, Verspreide Berichten. 11 April, 1904.

Comperts, H. C. 1920. *Mededeelingen van den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie, Anno* 1920 Deel VIII. Batavia: G. Kolff & Co.

De locomotief, De Lepra-Bestrijding Systematischer aanpakken in den Oosthoek. 18 Nopember, 1934.

De Locomotief. De Zending te Modjowarno. 28 August, 1885.

De Locomotief, Djombang Hygiene-Centrum. 18 October, 1939.

De Locomotief, Goedgekeurd. 7 December. 1895.

De Locomotief, *Inlandsch Onderwijs*. 19 Juni, 1883.

De locomotief, Modjkerto Maandagcent. 18 November, 1939.

De Locomotief, Nog eens het Christendom Onder Inlanders. 7 November, 1885.

De Locomotief, Verspreide Indische Berichten. 3 May, 1899.

De Locomotief, *Zendingshospitaal te Modjowarno.* 24 July, 1909.

De Indische Courant, *Bervoets' opvolger.* 8 September, 1934.

De Indische courant, De Zending te Modjowarno. 17 August, 1928.

De Indische courant, Djombang Leprozen-onderzoek. 18 October, 1938.

De Indische Courant, Djombang Leprozenstichting Poelosari. 22 August, 1938.

De Indische Courant, Djombang Medisch Buitenwerk. 14 December, 1934.

De Indische Courant, Djombang's Regentschapsjubileum. 7 January. 1936.

De Indische Courant, Djombang Regentschapsvergadering. 20 December, 1938.

De Indische Courant, *Djombang van onzen Correspondent*. 26 June, 1934.

De Indische Courant, D. V. G. 11 April, 1931.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

De Indische Courant, Een Nieuw Sanatorium Djombang. 30 August, 1934.

De Indische Courant, *Fancy Fair De zending te Modjowarno*. 18 August, 1928.

De Indische Courant, Geestelijk leven. Medisch zendingswerk. 27 October, 1927.

De Indische Courant, Gouvernementshulp. 2 February, 1925.

De Indische Courant, *Het Jubileum van Djombang.* 3 Januari. 1936.

De Indische Courant. *Het Zendingziekenhuis te Modjowarno*. 15 April, 1930.

De Indische Courant, Lepra-bestrijding. 3 May, 1939.

De Indische Courant, Modjokerto. 25 October, 1928.

De Indische Courant, Modjokerto. 9 April, 1927.

De Indische Courant, Modjowarno Van onzen Djombangschen correspondent Schitterend zendingswerk. 21 July, 1933.

De Indsiche Courant, Modjowarno. 19 February, 1934.

De Indische courant, Ngandjoek, R. Soedjarmo. 15 November, 1937.

De Indische Courant, Oost Java Nieuws, Van onzen redacteur, Record van aanrijdingen. 26 June, 1934.

De Indische Courant, Soerabaia. 21 July, 1933.

De Indische Courant, Waterleiding Zuid-Soerabaia. 11 September, 1929.

De Nederlander, De oprichting van een nieuwe Polikliniek in een Javaansche Dessa. 24 November, 1933.

De Nederlander, Kerknieuws. 13 December, 1933.

De Nederlander, Zending. 9 December, 1930.

Harreverl, J. van. *Pharmacutische Tijdschrift voor Nederlandsch Indie 16de Jaargang*. 1 July, 1939.

Het Nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, Het Zendingziekenhuis te Modjowarno. 21 January, 1903.

Het Nieuws van den dag voor Nederlandsch-Indië, Uit Djombang, 24 August, 1912.

Het Vaderland, Financieel en Economisch Nieuws. 8 June, 1911.

Het Vaderland, Zendings-Hospitaal te Modjowarno. 30 August, 1911.

Java Bode. Nieuws, Handels en Advertentie-Blad Voor Nederlandsch-Indie. 5 January, 1859.

Java Bode Neuws Handels en Advertentieblad voor Nederlandsch-Indie. Cholera-Rapporten Uit de. 1 October, 1881.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Java-bode Nieuws, Handels- en Advertentieblad voor Nederlandsch-Indie, Een bezoek aan Modjowarnô. 6 January, 1892.

Java-bode Nieuws Handels en Advertentieblad voor Nederlandsch-Indie, Een bezoek aan Modjowarno. 27 January, 1892.

Koran Sin Tit Po, Soemobito. No. 789. 24 Agustus, 1937.

Koloniaal Tijdschrift. *Op welke wijze behooren de fondsen, door landbouw-industriëelen beschikbaar gesteld ten bate der Inlandsche bevolking, aan gewend te worden*? Amsterdam: Centrale Boekerij, 1914.

Leeuwarder Courant, Ziekenhuis te Modjo-Warno. 8 February,1899.

Maanderbericht van het Nederlandsche Zendelinggenootschap. No. 6 Juni,1909.

Maanderbericht van het Nederlandsche Zendelinggenootschap. No. 8 en 9 August en Sept, 1910.

Mededeelingen van Den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie Deel II. Batavia: G. Kolff & Co, 1927.

Mededeelingen van Den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie over 1923 Deel IV. Batavia: G. Kolff & Co, 1924.

Mededeelingen van Den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie Deel IV. Batavia: G. Kolff & Co, 1925.

Mededeelingen van Den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indië over 1926. 1 January no. 29ste *Jaargang*, 1926.

Mededeelingen van Den Burgerlijken Geneeskundigen Dienst in Nederlandsch-Indie Deel V. Batavia: G. Kolff & Co, 1924.

Mededeelingen van Den Dienst Volksgezondheid in Nederlandsch Indie Jaargang XXVIII. Batavia: G. Kolff & Co, 1939.

Nieuwe Provinciale Groninger Courant, Indië in de Twintigste eeuw. 1 October, 1926.

Pewarta Soerabaja. 29 Nopember, 1939.

Provinciale Drentsche en Asser Courant, Kerk en School. Ned. Herv. Kerk. 5 November, 1898.

Roomsch Studentenblad, Medische Missie. 20 March, 1926.

Soerabaijasch Handelsblad, Bestrijding tuberculose Jaarverslag S. C. V. T. 1935. 5 Nopember, 1936.

Soerabaiasch Handelsblad, Djombang. 6 March, 1929.

Soerabaijasch Handelsblad, Djombang Ontwerp Regen'schapabegrooting. 12 Nopember, 1938.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Soerabaijasch Handelsblad, Een jaar Verder, door Dr. Van Buuren. 8 June, 1900.

Soerabaijasch Handelsblad. Het Zendingsziekenhuis Modjowarno. Feestelijke herdenking van het 40-jarig bestaan. 8 September, 1934.

Soerabaijasch Handelsblad. Nederlansen-Indie. 9 May, 1891.

Soerabaijasch Handelsblad. Nederlandsch-Indie. 10 May, 1889.

Soerabaijasch Handelsblad, Opening Zendingsziekenhuis te Malang. 16 October, 1931.

Soerabaijasch handelsblad, Oost-Java. Modjokerto. 26 June, 1929.

Soerabaijasch Handelsblad, Patiënten. 24 June, 1936.

Soerabaijasch handelsblad, Soerabaja. 23 July, 1885.

Soerabaijasch Handelsblad, *Weerbericht.* 21 June, 1898.

St. Melania Werk, Ziekenhuis Modjowarno. Jaargang 2, No. 4 October, 1928.

Stichting der Centrale Vereeniging tot Bestrijding der Tuberculose, Tegen De Tuberculose 1e Jaargang. August, 1936.

Stichting der Centrale Vereeniging tot Bestrijding der Tuberculose, Tegen De Tuberculose 8e Jaargang. 15 April, 1936.

Stichting der Centrale Vereeniging tot Bestrijding der Tuberculose, Tegen De Tuberculose 2e Jaargang No. 3. April, 1938.

Tillema, H. F. *Kampongwee!*. 1919.

C. Buku

Arnold, David. 2013. *Inlroduclion; Disease, Medicine and Empire* dalam Dubow, Saul. *The Rise and Fall of Modem Empires, Volume II Colonial Knowledges*. New York: Routledge.

Basundoro, Purnawan. 2012. *Pengantar Sejarah Kota*. Yogyakarta: Penerbit Ombak.

Bears, Susan Jane. 2001. *Jamu the Ancient Indonesian Art of Herbal Healing*. Singapore: Periplus Edition.

Bemmelen, R.W. van. 1949. *The Geology of Indonesia Vol 1 A*. The Hague: Martinus Nijhoff.

Bilek, A. J. 1910. *De Protestantsche Zending op Java*. Breede.

Blacburn, Susan. 2011. *Jakarta Sejarah 400 Tahun.* Jakarta: Masup Jakarta.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Breman, J. C. 1971. *Djawa: Pertumbuhan Penduduk dan Struktur Demografis*. Jakarta: Bhratara.

Broersma, R. 1922. *Oostkust van Sumatra*. Deventer: Uitgave van Charles Dixon.

Boenjamin, R. 1951. *Penyakit Kusta (Lepra)*. Jakarta: Jajasan Pembangunan Djakarta.

Boomgard, Peter. 2004. *Anak Jajahan Belanda: Sejarah Sosial dan Ekonomi Jawa 1795-1880*. Jakarta: KITLV.

Booth, A. 1998. *The Indonesian Economy in The Nineteenth and Twentieth Centuries: A History of Missed Opportunities*. London: MacMillan Press.

Buining, D. J. 1932. *Bloedgroepenonderzoek in Nederlandsch-Oost-Indië*. Wageningen: H. Veenman & Zonen.

Burger, D. H. 1952. *Sejarah Ekonomis Sosiologis Indonesia: Djilid I*. Jakarta: Pradnya Paramitra.

Claver, Alexander. 2014. *Dutch Commerce and Chinese Merchants in Java Colonial Relationships in Trade and Finance, 1800–1942*. Leiden: Brill.

Cohn, Bernard, S. 1997. *Colonialism and It's Forms of Knowledge The Birtish in India.* Princeton: Princeton University Press.

Coolsma, S. 1901. *De Zendingseeuw Voor Nederlandsch Indie*. Utrecht: C.H. E Breijer.

De Jong, De Josselin, Eijkel, R. N.M, Fortainer, P. J Van Den Ber, M. R. Heynsius, & Putto, J. A. 1937. *Leerboek der Tuberculosebestrijding*. S- Gravenhage: Drukkerij Humanitas.

De Jong, De Josselin. 1940. *Hygiene en Medisch-Hygienische Propaganda in Nederlandsch-Indie*.

Doesschate, Marjolijn ten. 2017. *Trachoma and The Struggle Against Blindness* dalam Bergen, Leo van. Hesselink, Liesbeth. Verhave, Jan Peter (eds). *The Medical Journal of the Dutch Indies 1852-1942. A Platform for Medical Research*. Jakarta: Indonesian Academy of Sciences.

Dyfjes, J. 1938. *Geologische Kaart van Java*. Batavia: Landsdrukkerij.

Elson, R.E. 1984. Javanese *Peasants and the Colonial Sugar Industry: Impact of Change East Java Residency*, 1830-1940. Singapore: Oxford University Press.

Faber, G.H. von. *Nieuwe Soerabaia: De Geschiedenis van Indies Voornamste Kopstad in de Eerste Kwarteeuw Sedert Hare Instelling 1906-1931*. Soerabaia: N.V. Boekhandel en Drukkerij H. Von Ingen, 1931.

Fischer, I. 1940. *De Curatieve Gezondheidszorg in Nedherlandsch-Indie* Dalam Theunissen, W. F. *Gezondheidszorg in Nederlandsch-Indie; 12 Radio-*

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

voordrachten betreffende de Dienst der Volkgezondheid. Soerabaja: Druk H. Van Ingen.

Furnivall, J. S. 2010. *Netherland India A Study of Plural Economy*. New York: Cambridge University Press.

Gillisen, Theodoor. 1928. *Java Sugar Companies*. Amsterdam: Koninklijke Verenigiing Koloniaal Instituut.

Gooszen, Hans. 1999. *Disease, Mortality and Western Health on Java and Outher Island* dalam Hans Gooszen, *A Demographic History of the Indonesia Archipelago* 1880 - 1942. Leiden: KITLV Press.

Hesselink, Liesbeth. 2015. *The Early Years of Nursing in the Dutch East Indies*, 1895–1920 dalam Sweet, Hellen & Hawkins, Sue. *Colonial Caring A History of Colonial and Post-Colonial Nursing.* Manchester: Manchester University Press.

Handinoto. 2010. *Arsitketur dan Kota-Kota di jawa Pada Masa Kolonial*. Yogyakarta, Graha Ilmu.

Hermans, E. H. 1928, *Framboesia Tropica*. Amsterdam: H. J. Paris.

Hesselink, Liesbeth. 2011. *Healers on The Colonial Market: Native Doctors and Midwives in The Dutch East Indies*. Leiden: KITLV Press.

Lekkerkerker, C. 1938. *Land en Volk van Java*. Batavia: J. B Wolters Uitgevers Maatschappij.

Levey, Paul N. 1973. *Health Care Administration a Managerial Perspective*. Phil: J.P. Lippineett Comp.

Levert, P. H. 1934, *Inheemsche Arbeid in de Java Suikerindustrie*, Wageningen: Thesis Landbouw-Hogeschool.

Lie, Ravando. 2025. *Merawat Kehidupan 100 Tahunn Rumah Sakit Husada (Jang Seng Ie)*. Jakarta: Kompas.

Loghem, van J. J. 1920. *Vraagstrukken der Indsiche Hygiene*. Amsterdam: Uitgave van het Instituut.

Lombard, Denys. 2008. *Nusa Jawa: Silang Budaya Batas-Batas Pembaratan*. Jakarta: Gramedia Pustaka Utama.

Lubis, Firman. 2008. *Jakarta 1960-an: Kenangan Semasa Mahasiswa*. Depok: Masup Jakarta.

Ingleson, John. 1986. *In Search of Justice Workers and Unions in Colonial Java*, 1908-1926. Singapore: Ofxord University Press.

Ingleson, John. 2004. *Tangan dan Kaki Terikat: Dinamika Buruh, Sarekat Kerja dan Perkotaan Masa Kolonial.* Jakarta: Komunitas Bambu.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Ingleson, John. 2013. *Perkotaan, Masalah Sosial & Perburuhan di Jawa Masa Kolonial*. Yogyakarta: Komunitas Bambu.

Ingleson, John. 2014. *Workers, Unions and Politics Indonesia in the 1920s and 1930s*. Leiden: Brill.

Jaelani, Gani A. 2024. *Civilisatie/ Syphilisatie Penyakit Kelamin di Jawa 1814-1942*. Bandung: Pustaka Pias.

Mackie, Jamie. *Regional Demographic History as a Clue to Socio-economic Changes: The Residency of Surabaya 1890-1990 as a Case Study*, dalam J. Thomas Lindblad (ed.), New Challenges in the Modern Economic History of Indonesia, (Leiden: Programme of Indonesian Studies, 1993.

Mesters, Han. 1996. *J.L. Hydrick in The Netherlands Indies: An American view on Dutch public policy* dalam Boomgaard, Peter dan Scortiono, Rosalia (ed), *Health Care in Java; Past and Present*. Leiden: KITLV.

Ketel, A. P. 1934. *1894 tot 1934 Veertig jaren medische zending, Zending Ziekenhuis te Modjowarno*. (Soerabaia: Boekhandelen Drukkerij H. van Ingen Bussem.

Kementerian Pekerjaan Umum dan Perumahan Rakyat (PUPR). 2015. *Beberapa Catatan Sejarah Air Minum Indonesia 1800-2005 Bunga Rampai Perkembangan Air Minum di Indonesia*. (Jakarta: Badan Pendukung Pengembangan Sistem Penyedia Air Minum.

Kleijn, A, A. 1914. *Kort Overzicht Van De Geschiedenis der Zending in Oost- en West-Indi*ë. Rotterdam: J. M Bredes Boerhandel en Uitgevers-Maatschppij.

Knight, G. Roger. 2013. *Commodities and Colonialism: The Story of Big Sugar in Indonesia*, 1880-1942. Leiden: Koninklijke Brill NV.

Kooy, Michelle & Bakker, Karen. 2015. *Colonial Pipes Urban Water Supply in Colonial and Contemporary Jakarta* dalam Colombijn, Freek & Coté, Joost (eds). *Cars, Conduits and Kampons*. Leiden: Brill.

Kruger, Muller. 1959. *Sedjarah Geredja di Indonesia.* Jakarta: Badan Penerbit Kristen.

Kuriper, N. J. 1942. *Regeerings Almanak voor Nederlandsch-Indië* 1942. Batavia: Landsdrukkerij.

Nias-Stovit: Lustrum Almanac. 1938.

Niel, Robert Van. 1960. *The Emergence of The Modern Indonesian Elite*.Chicago: Quadrangle Books.

Nauno, Atsuko. 2014. *Rural Health in Modern Southeast Asia*. dalam Harper, Tim & Amrith, Sunil S. *Histories of Health in southeast asia Perspectives on the Long Twentieth Century*. Bloomington: Indiana University Press.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Neelakantan, Vivek. 2017 *Science*, *Public Health and Nation-Building in Soekarno-Era Indonesia*. Newcastle, Cambridge Scholars Publishing.

Nortier, C. W. 1939. *Van Zendingsarbeid tot Zelfstandige Kerk in Oost Java*. Uitgegeven Vanwege den Zendingsstudie: Raad Door de Drukkerij de Stichting Hoenderloo.

Soekotjo, S, H. 2009. *Sejarah Gereja-Gereja Kristen Jawa GKJ Jilid 1: Di Bawah Bayang-Bayang Zending* (1868-1948). Yogyakarta: Taman Pustaka Kristen.

Sterkenburg, O. G. 1904. *Insulinde en de Zending Een Leesboek voor huis en School*. Rotterdam: J. M Brede.

Sulistyo, Bambang & Umaya, Faraz. 1995. *Pemogokan Buruh Sebuah Kajian Sejarah*. Yogyakarta: Tiara Wacana.

Suwignyo, Agus. 2019. *Pendidikan, Kekuasaan, dan Kolonialisme*. Yogyakarta: Percetakan Quantum.

Pattikaihattu, John. 1983. *Dr. Jacub Bernadus Sitanala Hasil Karya dan Pengabdiannya*. Jakarta: Departemen Pendidikan dan Kebudayaan.

Penders, C. L. M. 1977. *Indonesia: Selected Documents on Colonialism and Nationalism, 1830-1942*. Queensland: University of Queensland Press.

Penris, P. W. L., 1930, Geneeskundige Verzorging van Arbeiders Bij Landbouwondernemingen op Java, Amsterdam: H. J. Paris.

Peper, Bram. 1975. *Jumlah dan Pertumbuhan Penduduk Asli di Jawa dalam Abad ke 19: suatu pandangan lain khususnya mengenai masa 1800-1850*. Jakarta: Bhratara.

Penris, P. W. L. 1930. *Geneeskundige Verzorging van Arbeiders Bij Landbouwondernemingen op Java*. Amsterdam: H. J. Paris.

Pringle, Yolana. 2016. *Crossing the Divide: Medical Missionaries and Government Service in Uganda, 1897–1940* dalam Greenwood (Ed.), *Beyond the State: The colonial Medical Service in British Africa*. Manchester: Manchester University Press.

Quak, Leendert. 2017. *Missionary doctors' contributions Leendert Quak* dalam Bergen, Leo van. Hesselink, Liesbeth. Verhave, Jan Peter (eds). *The Medical Journal of the Dutch Indies 1852-1942. A Platform for Medical Research*. Jakarta: Indonesian Academy of Sciences.

Raffles T. S. 1817. *The History of Java Vol II*. London: J. Murray.

Ricklefs. M. C. 2008. *Sejarah Indonesia Modern 1200-2008*. Jakarta: Serambi.

Sciortino, Rosalia. 1999. *Menuju Kesehatan Madani*. Yogyakarta: Pustaka Pelajar.

Stibbe, D. G. & Uhlenbeck, E. M. 1921. *Encyclopedie van Nederlansch-Indie Tweede Druk*. (S-Gravenhage: Martinus Nijhoff.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Stibbe D.G &. Sandbergen F. J. W. H. 1939. *Encyclopedie van Nederlansch-Indie*. The Hague: Martinus Nijhoff.

Stoll, F. M. & Rijkells, D. K. 1942. *Gezondheidszorg*. (Rotterdam: Nijgh & Van Ditmar NV.

Stuart, Stokvis Cohen. 1934. *Ilmoe Pembela Orang Sakit* I B. (Batavia: Boekdrukkerij van J. B Woltress.

Theunissen, W. F. 1941. *Gezondheidzorg in Nederlandsch-Indie*. Soerabaia: H. Van Ingen.

Tim PBSI. 2019. *Inventarisasi Cerita Rakyat Jombang 2*. Jombang: Pustaka Tebuireng.

Tim PERPUSNASA RI. 2024. *Bunga Rampai Terjemahan Koleksi Langka: Kesehatan Masyarakat*. Jakarta: Perpusnas Press.

Tichelaar, J. J. 1929, *De Java-Suikerindustrie en Hare Beteekenis Voor Land en Volk*. Soerabaia: N.V. Boekhandel en Drukkerij.

Tillema, H. F. 1916. *Kromoblanda: Over Vraagstuk van het Wonen" in Kromo"s Groote Land,* Groningen: Universitatis Groninganae.

Tillema, H. F. 1921. *Kromo Blanda, Over't Vraagstuk van "het women" in Kromo's groote land IV*. Groningen.

Van den End, Th. 1985. *Ragi Carita Sejarah Gereja di Indonesia 1 Tahun 1500-Tahun 1860 an*. Jakarta: BPK Gunung Mulia.

Wallace. A. R. 1890. *The Malay Archipelago The Land of The Orang-Utan and The Bird of Paradise a Narrative of Travel with Studies of Man and Nature*. London: Macmillan and Co.

Wahyudi. S. S. 2010. U*rbanisasi dan Migrasi di Karesidenan Surabaya Akhir Abad ke-19 sampai Awal Abad ke-20*", dalam Margana. S & Nursam, S (eds.), *Kota-kota di Jawa: Identitas, Gaya Hidup dan Permasalahan Sosial*. Yogyakarta: Ombak.

Wijnmaalen, H. J. 2001. *Amtenar BB di Jawa Timur, 1926-1932 dalam der Wal, S.L. van. Kenang-kenangan Pangrehpraja Belanda*, *1920-1942*. Jakarta: Djambatan.

Wignjosoebroto, Soetandyo. 2004. *Desentralisasi Dalam Tata Pemerintahan Kolonial Hindia-Belanda Kebijakan dan Upaya Sepanjang Babak Akhir Kekuasaan Kolonial di Indonesia* (1900-1942). Malang: Bayumedia Publishing.

Wolterbeek, J. D. 1995. *Babad Zending di Pulau Jawa*. Yogyakarta: Taman Pustaka Kristen.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Zanden. J. L. Van & Marks, Dann. 2012. *Ekonomi Indonesia 1800 – 2010: Antara Drama dan Keajaiban Pertumbuhan*. Jakarta: Kompas, 2012.

Zondervan, Sjoerd. 2016. *Patients of The Colonial State: The Rise of a Hospital System in The Netherlands Indies 1890-1940*. Maastricht: Maastricht University.

D. Tugas Akhir, Tesis, Disertasi, Artikel dan Terbitan Berkala

Albar, A. G. 2025. Kemiskinan Struktural: Penyakit Trakoma dan Masyarakat Miskin di Jombang, 1910-1935. (*Jurnal Humanitas: Katalisator Perubahan Dan Inovator Pendidikan*, Vol *11* No. (1), 71–86). https://doi.org/10.29408/jhm.v11i1.29216.

Amalia, F. A. Kampanye Higienitas di Kota-Kota Jawa, 1900-1942. (*Jurnal Histma*, Vol 9, No. 2, 2024).

Baha'uddin. 2005. *Dari Subsidi Hingga Desentralisasi: Kebijakan Pelayanan Kesehatan di Jawa* (1906- 1930an). Tesis tidak diterbitkan. Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

Baha'Uddin. 2006. *Politik Etis dan Pelayanan Kesehatan Masyarakat di Jawa Pada Awal Abad ke-20: Studi Kebijakan Kesehatan Pemerintah Kolonial Hindia Belanda*. Konferensi Nasional Sejarah. Makalah ini dipresentasikan pada Konferensi Nasional Sejarah VIII, 14 – 17 November 2006 di Hotel Millenium Jakarta.

Boomgard, P. 2003. Smallpox, vaccination, and the Pax Neerlandica, Indonesia, (1550-1930). (*Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, 159, (4).

Boomgard, P. 1993. The Development of Colonial Health Care in Java: An Explanatory Introduction. (*Bijdragen tot de Taal-, Land- en Volkenkunde*, Deel 149, 1ste Afl).

Fauziah. 2021. *Rumah Sakit Zending di Mojowarno Jombang Tahun* 1920-1942. Skripsi tidak diterbitkan. Surakarta: Universitas Sebelas Maret.

Fitroh, I. 2020. Berdirinya Gereja Kristen Jawi Wetan (GKJW) Tunjungrejo Kecamatan Yosowilangun Kabupaten Lumajang. *Jurnal Candra Sangkal*, Vol. 1 No. 2. https://doi.org/10.23887/jcs.v1i2.28761

Hartono, F. P. 2021. *Welfare Capitalism: Pelayanan Kesehatan di Pabrik Gula Djatiroto, 1905-1942*. Tesis tidak diterbitkan. Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

Jaelani. G. A. 2017. Islam dan Persoalan Higiene di Hindia Belanda. *Jurnal Sejarah*, Vol. 1 No. 1.

Lestari, Fathia. 2016. *Standarisasi dan Modernisasi Tenaga Farmasi di Jawa Tahun 1882-1942*. Tesis tidak diterbitkan. Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

UNIVERSITAS
GADJAH MADA
Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Kusuma, A. D & Hudiyanto, R. Reza. 2024. Rumah sakit Zending Mojowarno di Jombang 1894-1942. *Historiography: Journal of Indonesian History and Education*, Vol 4, No 1.

Kurniawan, R & Agustia. R. 2021. Transformasi Lembaga Medis di Hindia Belanda: Potret Sejarah Kesehatan di Indonesia Dalam Perspektif Politik (1850-1942). *Historiography: Journal of Indonesian History and Education*, Vol 1, No 3.

Mukaromah, S. M & Budita, A, K. 2024. Dinamika Perkebunan Kopi di Jombang pada Akhir Pemerintahan Kolonial Belanda (1881-1930). *Indonesian Journal of History and Islamic Civilization* (IJHIC), Vol. 1 No. 1 https://doi.org/10.35719/ijhic.v1i1.2

Mukaromah, S. M. 2019. *Industri Gula dan Kehdiupan Masyarakat di Kabupaten Jombang, 1891-1920.* Tesis tidak diterbitkan. Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

Galloway, J. H. 2005. The Modernization of Sugar Production in Southeast Asia, 1880-1940. *Journal of Geographical Review*, Vol. 95, No. 1. http://www.jstor.org/stable/30034307.

Manor, Usman. 2019. *Penyakit Kolera di Batavia Tahun 1901-1927*. Skripsi tidak diterbitkan. Jakarta: Universitas Indonesia.

Masruhan, Moh. *Kuasa Gula: Perkembangan Industri Gula di Karesidenan Surabaya, 1870 – 1930-an*. Skripsi tidak diterbitkan. Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada FIB, 2016.

Noor. Muhamad, Mulki Mulyadi. 2020. Dewan Kabuapten Batavia: Sejarah Desentralisasi di Hindia Belanda (1928-1934). (*Junal Sejarah, Budaya, dan Pengajarannya*, Vol. 14, No 2.

Pradipta, A. B. R & Sumarno. 2019. Transportasi Kereta Api Jombang-Babat Tahun 1985-1981. *Jurnal Avatara: Jurnal Pendidikan Sejarah* Vol. 8 No. 2.

Wahyono, Efendi. 2009. *Desentralisasi dan Otonomi Daerah di Jawa Pada Masa Pemerintahan Hindia Belanda: Perubahan Pemerintahan Daerah Berdasarkan Bestuurshervormingswet* 1922. Disertasi tidak diterbitkan. Jakarta: Universitas Indonesia.

Wahyudi, Sarjana Sigit. 2005. *Perkebunan Tebu dan perubahan Sosial di Karesidenan Surabaya (1890-1937)*. Disertasi tidak terbitkan. Yogyakarta: Universitas Gadjah Mada.

Water, M. P. van de. 2023. *The Road to Drain or Gain Dutch Private Investment and Economic Development in Late Colonial and Early Independent Indonesia*. Disertasi diterbitkan. Leiden: Universiteit Leiden.

Wardhana, H, W & Artono. 2022. Pandemi Flu Spanyol Tahun 1918 di Wilayah Mojowarno. *Jurnal Avatara: Jurnal Pendidikan Sejarah*. Vol. 12 No. 2

UNIVERSITAS
GADJAH MADA

Perkembangan Infrastruktur Kesehatan di Kabupaten Jombang, 1920-1940
Alfin Ganendra Albar, Dr. Wildan Sena Utama, M. A
Universitas Gadjah Mada, 2025 | Diunduh dari http://etd.repository.ugm.ac.id/

Wihardyanto, D., & Ikaputra, I. 2019. Pembangunan Permukiman Kolonial Belanda di Jawa: Sebuah Tinjauan (Development of Dutch Colonial Settlements in Java: a Literature Review). *Nature: National Academic Journal of Architecture*, Vol. 6 No. 2 https://doi.org/10.24252/nature.v6i2a5

E. Internet

https://collectie.wereldmuseum.nl/

https://digitalcollections.universiteitleiden.nl/imagecollection-kitlv